

Finnországban is sikerült együttműködésekkel kiterjeszteni a könyvtár körül szerveződő közösséget. Turku új városi könyvtára népszerű találkozóhely lett, és a kulturális főváros cím elnyerése előtti évben számos projektben működött közre rendezvényekkel, kiállításokkal.

Összegzésében a szerző megállapítja, „*A könyvtárak szerepe nem változott az elmúlt évezredekben, s nem fog változni a jövőben sem: beszerezni, őrizni, hozzáférhetővé tenni a tudást és az információt*” (Crawford–Gorman). Ugyanakkor a könyvtárak napjainkban „*számos új funkcióval bővültek, amelyek közül a közösségi tér, a találkozóhely funkció különösen fontos*” (Tóth Máté). A könyvtár értéksemleges környezetet jelent; már nem elit intézmény, de megmaradt olyan kulturált helynek, ahova az igényesebb társadalmi rétegek tagjai is szívesen járnak. A könyvtárak létjogosultságát újabban sokan kétségbe vonják – mondván: költséges és elavult –, a digitalizálással pedig fizikai terük szükségességét kezdték ki. Ezekre a kihívásokra a *közösségi tér* szerepének a vállalása jelentheti a megoldást; és remélhető, hogy ez a politikusok, a fenntartók és a használók számára is magától értetődővé lesz a jövőben.

Bőséges, zömmel angol és magyar nyelvű szakirodalom jegyzéke és a könyvben példaként említett könyvtárak jó minőségű, válogatott színes fotói zárják a kötetet.

Örvendetes módon a 2015. évben szakmánk remek művekkel gazdagodott. Megjelentek biblioterápiai tanulmányok (*Könyv és lélek*), Farkas Gábor Farkas *Régi könyvek, új kalandok a könyvtárak mélyéről* és Hajnal Ward Judit *Nyitott könyvtár* című tanulmánykötetei, Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem egykori igazgatójának dokumentumkötete, Rózsa György és Rózsa Dávid „négykezes” életrajzi (*Legvégül a tópart*) és Sipos Anna Magdolna *Könyvtári reneszánsz* című könyve, Vassné Tóth Kornélia ex librisekről és Viskolcz Noémi Nádasdy Ferenc (1623–1671) nyomdairól írt kötete. Közéjük tartozik ez a mű is, amely bizonyára találkozik majd az egyetemi hallgatók és gyakorló könyvtárosok érdeklődésével, és számos új ötlet, megoldás, kezdeményezés ösztönzője lesz a jövőben.

(Tóth Máté: Könyvtár és közösség. Bp., Argumentum, 2015. – 138, [2] p., [16] t)

Murányi Lajos

A könyvtárosság veszedelmei

„*Nincs olyan rossz helyzet, amiből ne lehetne tisztességesen kijutni*” – vallotta egy interjúban, életére visszatekintve Kosáry Domokos. Pedig rossz helyzetekből a karrierje során akadt jó néhány.

Igaz, indulása mentes volt a nagyobb küzdelmektől és veszélyektől. A felvidéki polgári családból jövő, nagyreményű történész a Pázmány Péter Tudományegyetemen Szekfű Gyula tanítványaként készítette el szakdolgozatát a Görgey-kérdésről 1936-ban. Téma-

választása és a disszertációban megfogalmazott gondolatai igencsak szembe mentek az akkori közvélekedéssel. De kilógott a sorból akkor is, amikor nem engedett a korszellem csábításának, és ösztöndíjjal francia, illetve angol egyetemekre járt. Hazatérve az elitképzés fellegvárának számító Eötvös Collégiumban lett tanár 1937-ben, majd egykori mentoráról, Teleki Pálról elnevezett kutatóintézet egyik vezetője 1941-ben. A háborús években francia nyelvű tudományos folyóiratot szerkesztett (*Revue d'histoire comparée*, 1943). 1946-tól Szekfű katedráját vehette át az egyetemen. Mivel ezen életrajzi adatok egyike sem festett túl jól a magának hegemon helyzetet kiharcoló kommunista tudománypolitika korifeusainak szemében, nem érte meglepetésként, amikor 1949-ben valamennyi addigi tevékenysége lehetőségétől megfosztották.

Nemsokára az akkor már mintegy negyedszázados múltra visszatekintő szakmai szervezet, az Országos Könyvtári Központ (OKK, korábban: Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ) munkatársa lett. A Központ, munkája során, több millió kötet könyv sorsáról döntött. Kosáry ebben a közegben az egyetemi könyvtárak referenseként terjesztette elő a központi könyvtárak rendszerére vonatkozó javaslatát. 1951-1952-ben kapcsolatba került a háború befejezése után alakult első önálló agrártudományi egyetem vezetésével, és ők elégedettek voltak működésével. Így történt, hogy az OKK megszűnésekor munkanélkülivé vált történést szívesen látták az egyetemen, könyvtárosként. 1952 októberében kezdetét vette egy akkortájt szokatlannak számító karrier, amely egészen 1957 őszéig – Kosáry bebörtönzéséig – töretlenül ívelt felfelé.

A könyvtári végzettséggel nem rendelkező, de nyelveket – angol, francia, német, latin – kiválóan ismerő, a tudományos életben eligazodó, praktikusan gondolkodó, világot járt tudós az első bő két évben a szerzeményezési osztályon, valamint az olvasó-, illetve kölcsönző-szolgálatban dolgozott. Igazolva felettesei megelégedett bizalmát, egy sor egyéb területre is „elkalandozott”: átgondolta a könyvtár Budapestről Gödöllőre történő költöztetésének menetrendjét, felvázolta egy leendő szervezeti és működési szabályzat sarokpontjait, személyes kapcsolatokat teremtett a földrajzilag szétszórnt intézmények között. (1953 és 1954 folyamán nyíltak meg a debreceni, keszthelyi, mosonmagyaróvári mezőgazdasági akadémiák.) Mindezek mellett pedig – a közölt iratok tanúsága szerint nem egykönnyen kialakított kutatónapokon – folytatta az MTA Történettudományi Intézetében végzett kutatásait. Az eredmény a *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába* című, ma is megkerülhetetlen munka 1951-ben és 1954-ben megjelent kötetei voltak.

1955-ben az egyetem vezetése úgy határozott, hogy Kosáry Domokost nevezi ki a megüresedett könyvtárigazgatói tisztségre. A pályázat anyaga ugyan ma már nem található a források között, csak az értékelés, de ebből is következtetni lehet a pályamű részleteire. Kinevezése nyár közepén történt meg, de Kosáry megbízott igazgatósága fél éve alatt sem tétlenkedett. Az állományt folyamatosan költöztették a premontrei gimnázium egykori épületének refektóriumából kialakított olvasóterembe, és az arra kijelölt helyiségekbe, így végül 800 négyzetméteren lelt otthonra a mintegy 120.000 kötet, a körülbelül 40.000 folyóiratszám és 10.000 aprónyomtatvány.

A könyvtár helyzete különleges volt abban a tekintetben, hogy egyszerre három feladatkört kellett betöltenie. Egyfelől működnie kellett egyetemi könyvtárként, maximálisan figyelembe véve az agrár-felsőoktatás által támasztott igényeket (például a különböző tanszékek speciális elvárásait az állománygyarapítás tekintetében). Ennek érdekében vált széleskörűvé a külföldi intézményekkel bonyolított kiadványcsere, jött létre a fordítószolgálat, különítették el a régi kiadású és a segédkönyvtári anyagot az állomány többi

résztől. Kosáry vezetése alatt egyre markánsabban rajzolódta ki a tudományos könyvtári profil körvonalai is. Egykori kollégája, barátja, Walleshausen Gyula emlékei szerint a könyvtárigazgató kitüntetett figyelmet szentelt a bibliográfiai munkának. Nem csoda, hisz' történelmi pályájának tapasztalataiból jogosan szűrte le, hogy ebből a segédletből profitál a legtöbbet mind a könyvtáros, mind a felhasználó. Második célja az volt, hogy az egyetemi könyvtárat az agrártörténet-írás szakszerű, intézményes műhelyévé tegye, ez szintén logikusan következett korábbi pályaszakasz felismeréseiből. Ezt a célt hivatott szolgálni az Agrártörténeti Munkaközösség létrehozása 1956 tavaszán, és – egyéb kiadványok mellett – a következő évben megtörtént a máig élő *Agrártörténeti Szemle* című folyóirat elindítása. A harmadik profil – bár ez jóval kisebb hangsúlyt kapott Kosáry működése alatt – a közművelődési könyvtári feladat volt.

A szisztematikus munka gyümölcsei nagyon hamar megmutatkoztak. A Központi Könyvtár 1955-ös tevékenységéről szóló 16 oldalas beszámoló egy ambiciózus, az elért eredményekkel, valamint a továbbfejlődés lehetséges irányvaival tisztában lévő vezető elképzeléseinek foglalatja. Ugyan a tervbe vett agrár-felsőoktatási központi funkció kútba esni látszott, az érintett intézmények találkozására, nem hivatalosan, mégis sor került. Kosáry a Mezőgazdasági Könyvtárosok Nemzetközi Szövetségébe való felvételi kérelemmel már a „határon átlépés” megtételére készült, ám ezt – akárcsak a nagyszabású kiállítást, vagy az egyetem-bibliográfiát – 1957. novemberi letartóztatása miatt már nem sikerült kiviteleznie.

A Szent István Egyetem Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltár körütekintően összeállított, igényes forráskiadványába a szerkesztők valamennyi olyan dokumentumot összegyűjtöttek, amelyek az intézmény névadójával kapcsolatosan fellelhetők. Mindehhez névmutatót, irodalomjegyzéket, angol nyelvű összefoglalót, fotómellékletet fűztek. Az anyag -- szakmai tanulságai mellett -- kortörténetként is olvasható; kis fantáziával érzékeltetni tudjuk a sorok mögött megbúvó rokon- és ellenszenvet, a közhangulatot (mindennél beszédesebb, hogy évekig képtelenek voltak helyesen leírni Kosáry nevét), az egyetemi ülések légkörét. Szerencséjére, még a legsötétebb években is voltak olyanok, akik értékelték tudását, hagyták dolgozni, minőséget teremteni. A körülmények pozitív kimenetelű összejárásához ugyanakkor szükséges volt még valami: „*Kosáry egész életműve [...] azt sugallja, hogy ebben az országban, a mi időnkben, a szép karrierhez – ha szükséges, kiigazításokkal – kiegyensúlyozott ember is szükségeltett. A Kosáry-életmű fontos sugallata, hogy a jelentős tudományos eredmény lelki-szellemi stabilitást kíván meg*” – mondta róla írott nekrológijában Ormos Mária.

Köszönet a kötet szerkesztőinek, hogy összeállításukkal teljesebbé tették a XX. század egyik legjelentősebb magyar történetiszegénységének portréját, egyben hozzájárultak intézményük történetének alaposabb megismeréséhez!

(Kosáry Domokos, az Agrártudományi Egyetem tudományos szervező könyvtárigazgatója. Forráskiadvány a Magyar Agrártudományi Egyetemen, a Kosáry Domokos alkalmazása alatt keletkezett, a Kosáry Domokos Könyvtár és Levéltárban őrzött iratokból. Szerk.: Koósé Török Erzsébet, Kissné Bognár Krisztina. Gödöllő, 2015. 247 p.)

Vasbányai Ferenc